

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

ŠTVRŤROČNÉ FINANČNÉ ÚČTY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

METODIKA
A VYUŽITIE

Vydala:

© Národná banka Slovenska, november 2009

Adresa:

Národná banka Slovenska
Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava

Kontakt:

odbor štatistiky
02/5787 2680

Fax:

02/5787 1166

[http:// www.nbs.sk](http://www.nbs.sk)

Materiál vychádza z príspevku Ing. Jána Semana, PhD., vedúceho oddelenia štatistiky finančných účtov a informačnej podpory NBS, prezentovaného na medzinárodnej konferencii Statistics – Investment in the future 2, v septembri 2009 v Prahe.

Všetky práva vyhradené.

Reprodukovanie na vzdelávanie a nekomerčné účely je povolené s uvedením zdroja.

OBSAH

Zhrnutie	4	Graf 3 Obchodné úvery a preddavky nefinančných podnikov voči zahraničiu (kumulatívny súčet za 4Q) v porovnaní s vývozom	12
1 ÚVOD	5	Graf 4 Obchodné úvery a preddavky nefinančných podnikov zo zahraničia (kumulatívny súčet za 4Q) v porovnaní s dovozom	12
2 ŠFÚ V SYSTÉME ESA 95	6	Graf 5 Čisté pôžičky poskytnuté (+)/prijaté (-) podľa sektorov (% z HDP)	12
2.1 Toky finančných aktív a pasív	6	Graf 6 Čisté pôžičky poskytnuté (+)/prijaté (-) podľa nástrojov	12
2.2 Stavby finančných aktív a pasív	6	Graf 7 Financovanie podnikov dlhodobými úvermi (kumulatívny súčet za 4Q)	13
3 ZDROJE DÁT NA ZOSTAVOVANIE ŠFÚ	7	Graf 8 Emisie štátnych dlhopisov (vydanie – splatenie)	13
3.1 ŠFÚ ako kompilovaná štatistika	7	Graf 9 Financovanie domácností úvermi od bánk (kumulatívny súčet za 4Q)	14
3.2 Dátové pokrytie a zdroje na zostavovanie ŠFÚ	7	Graf 10 Financovanie domácností úvermi od finančných inštitúcií (kumulatívny súčet za 4Q)	14
3.3 Konzistentnosť údajov	8	Graf 11 Investície domácností do podielových fondov	14
3.4 Protistrany	9	Graf 12 Precenenia finančných derivátov (čistá hodnota)	14
3.5 Proces zostavovania ŠFÚ	9	Graf 13 Precenenia dlhopisov v portfóliu centrálnej banky	15
4 HOSPODÁRSKA A FINANČNÁ KRÍZA ANALYZOVANÁ V ŠTVRŤROČNÝCH FINANČNÝCH ÚČTOCH	11	Graf 14 Precenenie úverov poskytnutých bankami	15
4.1 Obchodné úvery a preddavky	11	Graf 15 Obeživo a vklady domácností (kumulatívny súčet za 4Q)	16
4.2 Čisté pôžičky poskytnuté/prijaté	11	Graf 16 Záväzky centrálnej banky voči komerčným bankám (kumulatívny súčet za 4Q)	16
4.3 Iné formy financovania	13	Graf 17 Vklady podnikov a zahraničia v bankách	16
4.4 Investície domácností	14	Graf 18 Dlhodobé vklady bánk v zahraničí	16
4.5 Precenenia	15		
5 PRIJATIE EURA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE	16		
6 ZÁVER	18		
ZOZNAM GRAFOV			
Graf 1 Podiel obchodných úverov a preddavkov nefinančných spoločností na celkových aktívach/pasívach	11		
Graf 2 Vývoj obchodných úverov a preddavkov nefinančných podnikov (kumulatívny súčet za 4Q)	11		

ZHRNUTIE

Tento príspevok sa zaoberá metodickými otázkami zostavovania štvrťročných finančných účtov (ŠFÚ) a ekonomickým a analytickým pohľadom na vývoj dát v posledných rokoch. Ako súčasť metodiky opisuje postavenia ŠFÚ v Európskom systéme účtov 95 (ESA 95) a pokrytie dát, konzistentnosť a proces zostavovania ŠFÚ v Slovenskej republike. Analyticky sú veľmi zaujímavé posledné trendy v dátach ŠFÚ týkajúce sa finančnej a hospodárskej krízy a prijatia eura na Slovensku

v roku 2009. Finančné správanie domácností, nefinančných podnikov, verejnej správy a finančných inštitúcií zmenilo spôsob financovania a investovania a rozdelenia finančného majetku medzi inštitucionálnymi sektormi. Prijatie eura v prostredí finančných kríz prinieslo aj zaujímavé pohyby v štruktúre finančných tokov medzi domácnosťami, nefinančnými podnikmi, finančnými podnikmi a zvyškom sveta so zmenami objemu obeživa, vkladov a pôžičiek.

1 Úvod

Štvrtročné finančné účty (ŠFÚ) sú neoddeliteľnou súčasťou európskeho systému národných účtov ESA95 (European System of Accounts 1995). Ich hlavnou úlohou je poskytnúť vyčerpávajúce informácie o finančných tokoch medzi jednotlivými subjektmi národného hospodárstva a medzi domácimi a zahraničnými subjektmi, respektíve o objeme (stavoch) finančných aktív, s ktorým tieto ekonomické subjekty disponujú. Na základe takto získaných informácií potom možno analyzovať najmä transmisný mechanizmus menovej politiky centrálnej banky a prostredníctvom objemu a štruktúry vlastnených finančných aktív a objemu a štruktúry finančnej zadlženosti ekonomických subjektov sledovať mieru stability finančného systému krajiny.

Národná banka Slovenska (NBS) je primárne zodpovedná za zostavovanie a publikáciu štvrtročných finančných účtov celej ekonomiky okrem sektora verejnej správy, ktorý je v gescii Štatistického úradu Slovenskej republiky (ŠÚ SR). Pri príprave ŠFÚ Národná banka Slovenska tiež úzko spolupracuje s Ministerstvom financií SR (MF SR) a so subjektmi finančného sektora. Údaje od nefinančných subjektov získava NBS z výkazov ŠÚ SR, z platobnej bilancie zostavovanej NBS alebo z už existujúcich štatistických výkazov, čiže z údajov protistrán¹ (napr. podrobnosti o vkladoch domácností v bankách sa nezískavajú priamo z domácností, ale zo štatistických výkazov bánk).

¹ Metóda zberu zdrojových dát na účely prípravy ŠFÚ sa uvádza v kapitole „Zdroje dát na zostavovanie ŠFÚ“ na strane 7.

2 ŠFÚ v SYSTÉME ESA 95

System ESA95 zachytáva dva základné druhy informácií: toky a stavy². Toky sa vzťahujú na činnosti a účinky vyplývajúce z javov, ktoré nastali v rámci daného časového obdobia (napríklad prírastok nových vkladov domácností za jeden štvrtrok), kým stavy sa vzťahujú na určitý stanovený časový moment (celkový objem všetkých vkladov domácností na konci konkrétneho štvrtroka).

2.1 TOKY FINANČNÝCH AKTÍV A PASÍV

Toky predstavujú tvorbu, transformáciu, výmenu, prevod alebo zánik finančného aktíva alebo pasíva, pričom existujú dva druhy ekonomických tokov: a) transakcie a b) ostatné zmeny aktív.

a) Transakcie

Finančné transakcie predstavujú transakcie s finančnými aktívami a pasívami medzi jednotlivými ekonomickými subjektmi v rámci jednej krajiny a medzi domácimi a zahraničnými subjektmi a transakciami, ktoré sú zaznamenané na finančnom účte³. Obsahujú informáciu o reálnom nadobudnutí a úbytku finančných aktív a pasív, t. j. finančné transakcie nezahŕňajú zmeny finančných aktív a pasív spôsobené zmenou ceny, klasifikácie a štruktúry.

b) Ostatné zmeny aktív a pasív

Ostatné zmeny aktív a pasív zaznamenávajú zmeny, ktoré nie sú výsledkom transakcií. Rozdeľujú sa na 1) ostatné zmeny objemu aktív a pasív a 2) zisky a straty na majetku.

1) Uvedená kategória zahŕňa zmeny, ktoré vznikli následkom reklasifikácie a reštrukturalizácie inštitucionálnych sektorov alebo finančných

aktív a pasív, ako aj jednostranné zrušenie dlhu a zabavenie aktív bez kompenzácie.

2) Zisky a straty na majetku sú výsledkom zmien cien aktív, t. j. vyskytujú sa pri všetkých finančných aktívach a pasívach v dôsledku ich držby bez ich akejkoľvek transformácie.

2.2 STAVY FINANČNÝCH AKTÍV A PASÍV

Stavy predstavujú finančný majetok pozostávajúci z finančných aktív a pasív v určitom časovom momente a zaznamenávajú sa na začiatku a na konci každého účtovného obdobia (počiatočná a konečná súvaha). System ESA95 je v rámci svojho ohraničenia vyčerpávajúci, pokiaľ ide o toky aj pokiaľ ide o stavy. To znamená, že všetky zmeny stavov možno úplne vysvetliť zaznamenanými tokmi.

Podľa uvedeného opisu finančných stavov a tokov by kompletný finančný účet za národné hospodárstvo za konkrétny štvrtrok vyzeral takto:

hodnota finančného aktíva/pasíva v počiatočnej súvaha
+
finančná transakcia: celková hodnota nadobudnutých aktív/pasív mínus celková hodnota predaných aktív/pasív v priebehu účtovného obdobia
+
ostatné zmeny v objeme aktív a pasív
+
zisky a straty na majetku
=
hodnota finančného aktíva/pasíva v záverečnej súvaha

² Podľa ESA 95 toky a stavy vysvetľujú ekonomické procesy vo všetkých typoch ekonomických aktív a pasív, t. j. aj vo finančných, aj v nefinančných aktívach a pasívach.

³ Pojem „finančný účet“ podľa definície ESA 95 znamená v rámci postupnosti národných účtov jeden z účtov akumulácie, ktorý predstavuje transakcie zahŕňajúce finančné aktíva a pasíva (stavy finančných aktív a pasív sa označujú ako „súvaha“). Inak povedané, ŠFÚ ako celok sú súčasťou tak účtov akumulácie (transakcie), ako aj súvahových účtov (stavy).

3 ZDROJE DÁT NA ZOSTAVOVANIE ŠFÚ

Ako už bolo spomenuté v úvode, hlavnou úlohou ŠFÚ je poskytnúť komplexný obraz o finančných tokoch v rámci domácej ekonomiky, ako aj vo vzťahu k zahraničiu. V tejto súvislosti je dôležité zabezpečiť maximálne možné pokrytie všetkými dostupnými údajmi na vytváranie kvalitných údajových a analytických výstupov, ako aj porovnateľnosť týchto údajov v čase.

3.1 ŠFÚ AKO KOMPILOVANÁ ŠTATISTIKA

Keďže ŠFÚ reprezentujú všetky finančné transakcie medzi všetkými subjektmi v národnom hospodárstve a vo vzťahu k zahraničiu, je potrebné pri ich zostavovaní využívať rôzne údajové zdroje. Obsah týchto údajových zdrojov je zameraný buď na špecifickú oblasť podnikania (napríklad údaje z výkazov za inštitucionálne sektory S.121 a S.122 – peňažné finančné inštitúcie), t. j. je zameraný na ekonomické činnosti a finančné nástroje súvisiace so špecifickým sektorom, alebo je zameraný na špecifický druh finančného nástroja (napríklad údaje o cenných papieroch získavané z databázy Centrálného depozitára). Takto zís-

kané údaje sa považujú za čiastkové primárne vstupy a ŠFÚ sú preto až sekundárnym výstupom z uvedených zdrojov. Celková kvalita, časová dostupnosť a vzájomná porovnateľnosť vo veľkej miere závisí od uvedených vstupných štatistík.

3.2 DÁTOVÉ POKRYTIE A ZDROJE NA ZOSTAVOVANIE ŠFÚ

Objem dostupných údajov pre potreby ŠFÚ je rôzny a líši sa medzi jednotlivými sektormi a subsektormi, ako aj medzi jednotlivými finančnými nástrojmi. NBS v zásade používa dva druhy zdrojových údajov: interné a externé. Najspoľahlivejšie a najúplnejšie sú interné údajové zdroje, z ktorých sa čerpajú údaje pre sektory S.12 Finančné korporácie a S.2 Zvyšok sveta. Je to preto, že NBS má vzhľadom na to, že vykonáva dohľad nad finančnými trhmi, dlhodobé skúsenosti so zberom údajov z finančných inštitúcií, a pretože je možné adresovať a získavať údaje od všetkých subjektov v rámci daného sektora. Konkrétnejšie sú relevantnými údajovými zdrojmi pre sektory a subsektory ESA 95 tieto zdroje:

Sektor	Zdroj
S.121+S.122 Peňažné finančné inštitúcie	Peňažná a banková štatistika
S.123 Ostatní finanční sprostredkovatelia	Štatistika finančných sprostredkovateľov (lízingové spoločnosti, faktoringové spoločnosti a spoločnosti splátkového predaja) a štatistika podielových fondov
S.124 Finančné pomocné inštitúcie	Štatistika správcovských spoločností podielových fondov, obchodníkov s cennými papiermi, burzy a centrálného depozitára, spoločností spravujúcich dôchodkové fondy a doplnkové dôchodkové fondy
S.125 Poisťovacie korporácie a penzijné fondy	Finančné súvahy a štatistické údaje o poisťovniach, dôchodkových fondoch a doplnkových dôchodkových fondoch
S.2 Zvyšok sveta	Platobná bilancia a medzinárodná investičná pozícia

V rámci externých údajových zdrojov zohráva najvýznamnejšiu úlohu ŠÚ SR a MF SR, v spolupráci s ktorými je možné nielen zostaviť ŠFÚ, ale aj porovnávať ŠFÚ so štvrťročnými nefinančnými účtami (ŠNFÚ) a s ročnými finančnými účtami (RFÚ), za ktoré je zodpovedný ŠÚ SR.

Sektor	Zdroj
S.11 Nefinančné korporácie	Výberové zisťovanie vybraných podnikov (ŠÚ SR)
S.13 Verejná správa	Finančné súvahy subjektov verejného sektora (MF SR) a štvrťročné finančné účty vlády (ŠÚ SR), Štátny záverečný účet (MF SR)
S.14, 15 Domácnosti a NISD ⁴	Výberové zisťovanie domácností (ŠÚ SR)

3.3 KONZISTENTNOSŤ ÚDAJOV

V mnohých prípadoch sú údaje o konkrétnom finančnom nástroji k dispozícii z oboch dotýčajúcich sektorov, resp. subsektorov. Napriek tomu, že obidve strany vykazujú údaje o rovnakom finančnom nástroji (jeden sektor vykazuje ako aktívum, druhý ako pasívum), často sa tieto údaje navzájom líšia. Uvedený nesúlad nemusí byť problém pre zdrojové sektory, ale na zostavovanie ŠFÚ ako konzistentného systému je identifikácia a následné odstránenie zistených rozdielov kľúčovou úlohou veľkého významu. Vzniknuté rozdiely nemusia byť nevyhnutne výsledkom chýb v jednej zo zdrojových štatistík. Môže to mať viacero možných dôvodov. Jednou z hlavných príčin je odlišná metodika vykazovania údajov v jednotlivých sektoroch. To znamená napríklad rozdielnu definíciu finančného nástroja alebo ocenenie

toho istého nástroja v účtovných a štatistických výkazoch jednotlivých sektorov. Ďalším zdrojom rozdielov môžu byť napríklad aj iné obdobie aktualizácie vykazovaných údajov alebo odlišný okamih zaznamenania finančnej transakcie (napríklad nákup akcií uskutočnený 30. 3. môže byť zaznamenaný vo výkazoch jedného sektora ako transakcia za 1. Q. a v druhom sektore môže byť zaznamenaný ako transakcia za 2. Q. konkrétného roka). Vzhľadom na to, že do úvahy treba brať aj možné chyby, vyššie nároky sa kladú na používateľov údajov, ktorí majú zabezpečiť spoľahlivé kontrolné mechanizmy získavaných údajov.

Princíp konzistentnosti údajov je nadradený všetkým ďalším princípom zostavovania ŠFÚ. Dôležitý je predovšetkým v súvislosti so zaznamenávaním správnej hodnoty finančných nástrojov, keďže cenu jedného aktíva (týka

Prehľad oceňovania finančných nástrojov v ŠFÚ ⁵	
Finančný nástroj	Spôsob ocenenia
Menové zlato a zvláštne práva čerpania	
Menové zlato	Trhová cena
Zvláštne práva čerpania	Menovitá hodnota ⁶
Obeživo a vklady	Menovitá hodnota
Cenné papiere okrem akcií	Menovitá hodnota + trhová cena
Pôžičky	Menovitá hodnota
Kótované akcie	Trhová cena
Nekótované akcie	Základné imanie v účtovnej hodnote
Ostatné podiely	Menovitá hodnota
Akcie podielových fondov	Trhová cena
Poistnotechnické rezervy	Trhová cena
Ostatné pohľadávky a záväzky	Účtovná hodnota

⁴ Neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam.

⁵ Úroky z finančných aktív a pasív sú zaznamenané v ŠFÚ do príslušného finančného nástroja, ako keby boli reinvestované.

⁶ Menovitá hodnota je cena finančného nástroja, ktorá je uvedená na peňažných prostriedkoch, alebo suma, na ktorú pohľadávky/záväzky znejú.

sa to predovšetkým dlhových a majetkových cenných papierov) môže inak vnímať majiteľ aktíva a inak dlžník (emitent). Všeobecne je možné použiť princíp trhového ocenenia iba u finančných aktív, ktoré sú verejne obchodované na trhu; v opačnom prípade je potrebné zvoliť iný ekonomický koncept ocenenia finančného aktíva.

3.4 PROTISTRANY

ŠFÚ umožňujú sledovať finančné toky v ekonomike prostredníctvom jednotlivých finančných nástrojov, pričom v prípade, že je určitý finančný nástroj aktívom jedného sektora, automaticky sa musí zobrazíť ako pasívum iného sektora. Uvedený podvojný zápis finančných nástrojov dáva možnosť zbierať údaje o jednom finančnom toku tak od subjektu, ktorý vlastní určité finančné aktívum, ako aj od subjektu, ktorý uvedené aktívum vydáva, čiže od dlžníka (napríklad v prípade cenných papierov je emitent dlžníkom voči majiteľovi cenného papiera). V prípade určitých finančných nástrojov, keď je k dispozícii údaj iba od jedného z účastníkov finančnej transakcie v členení podľa protistrán, je druhý účastník finančnej transakcie určený automaticky, čiže z protistrany. Uvedený systém získavania údajov z protistrán sa používa predovšetkým pri získavaní údajov o sektoroch, od ktorých nie je možné zbierať presné údaje (napríklad sektor domácností).

3.5 PROCES ZOSTAVOVANIA ŠFÚ

V procese zostavovania ŠFÚ zohrávajú kľúčovú úlohu nasledujúce faktory: časová dostupnosť dát, kvalita v zmysle metodických požiadaviek a požadovaná štruktúra existujúcich dát. „Prichádzajúce“ dáta je potrebné priebežne vyhodnocovať z pohľadu ich úplnosti, kvality

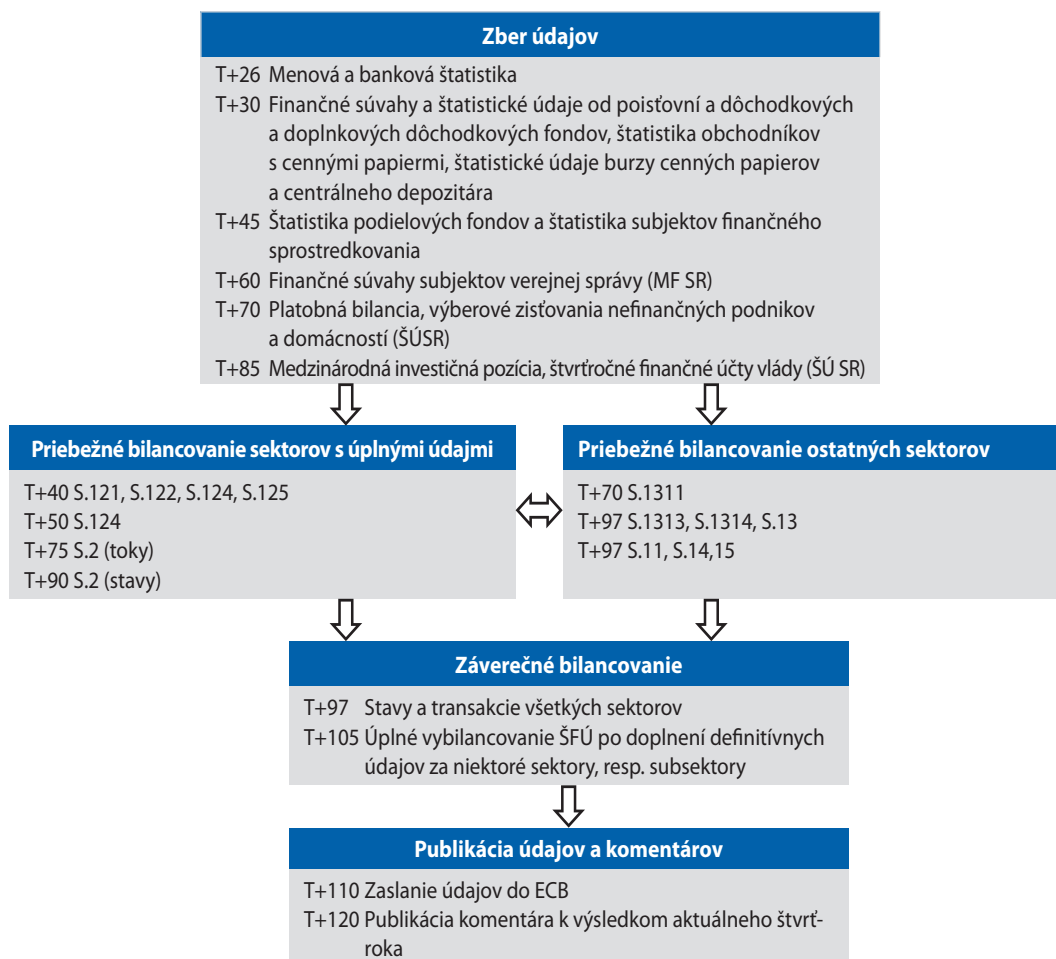
a ekonomickej interpretovateľnosti a priebežne bilancovať strany aktív a pasív. V prípade, že sú pri určitom finančnom nástroji vykazované medzi sektormi alebo v rámci sektorov odlišné údaje o aktívach jedného sektora a pasívach druhého sektora, analyzujú sa možné príčiny odlišností a prijíma sa konsenzus o „uprednostnení“ kvalitnejšieho zdroja údajov, podľa ktorého dôjde k vybilancovaniu protistrán aktív a pasív na rovnakú hodnotu. V určitých prípadoch, keď je možné presne identifikovať zdroj údajov (v prípade subjektov finančného trhu a verejného sektora), sa uskutočňujú aj konzultácie s uvedenými subjektmi zdrojových údajov týkajúce sa overenia správnosti vykázaných údajov a odstránenia možných chýb a nepresností.

Pri zostavovaní a bilancovaní stavov a transakcií v ŠFÚ existujú určité odlišnosti. Vo väčšine inštitucionálnych sektorov sú vo všeobecnosti dostupnejšie a kvalitnejšie údaje o stavoch. Údaje o transakciách sú dostupné úplne alebo čiastočne vo väčšine sektorov s výnimkou sektorov S.11 – nefinančné inštitúcie a S.14,15 – domácnosti a neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam. Úplná alebo čiastočná dostupnosť údajov o transakciách vo väčšine sektorov súvisí so skutočnosťou, že údaje o transakciách možno zostaviť dvoma odlišnými metódami. Prvou je tzv. priama metóda, t. j. jednotlivé sektory poskytujú údaje priamo o transakciách. Druhá metóda, tzv. nepriama metóda, znamená v prvej fáze zber údajov o stavoch, preceniach, reklasifikáciách a kurzových rozdieloch údajov za jednotlivé finančné nástroje, pričom údaj o transakcii sa získa ako rozdiel stavov medzi dvoma štvrtrokmi mínus hodnoty o ostatných tokoch (preceniach, reklasifikáciách a kurzových rozdieloch). Keďže sa medzi jednotlivými sektormi a v rámci jednotlivých sektorov vyskytujú rôzne typy údajov na výpočet transakcií⁷, transakcie sa vypočítavajú kombináciou oboch spomínaných metód.

⁷ V niektorých sektoroch existujú údaje iba o transakciách, v ďalších sú údaje iba o ostatných tokoch. Existujú aj sektory, v ktorých niektoré subjekty vykazujú údaje o transakciách, iné subjekty v rámci toho istého sektora vykazujú iba údaje o netransakciách. Existujú aj sektory, ktoré nevykazujú žiadne údaje potrebné na výpočet transakcií. V takom prípade sa kombinuje výpočet rozdielu údajov o stavoch medzi dvoma po sebe nasledujúcimi štvrtrokmi a údajov získaných od protistrán.

Postup zostavovania ŠFÚ

4 HOSPODÁRSKA A FINANČNÁ KRÍZA ANALYZOVANÁ V ŠTVRŤROČNÝCH FINANČNÝCH ÚČTOCH

4.1 OBCHODNÉ ÚVERY A PREDDAVKY

Vývoj obchodných úverov a preddavkov je obyčajne v súlade s hospodárskym a podnikateľským cyklom ekonomiky. Pri pohľade na históriu obchodných úverov a preddavkov (aktív aj pasív) vidno, že to tak bolo aj na Slovensku. V rokoch 2006 - 2008, v období silného ekonomického rastu, dosiahol podiel obchodných úverov a preddavkov na celkových aktívach a pasívach vrchol. Podobne na konci roka 2008 a na začiatku roka 2009, keď na Slovensku začala pôsobiť finančná a hospodárska kríza, tieto položky finančných účtov prudko klesli.

Pri pohľade na vývoj kľzavého súčtu vidno, že v prvých dvoch či troch štvrtrokoch roka 2008 obchodné úvery a preddavky na strane aktív pokračovali v pomalom raste, čo bolo odlišné od pohybu na strane pasív. Jedným z dôvodov tejto rastúcej medzery by mohla byť skutočnosť, že v čase spomalenia ekonomiky sa platobné podmienky pri nakupovaní tovaru stávajú prísnejšími v porovnaní s podmienkami

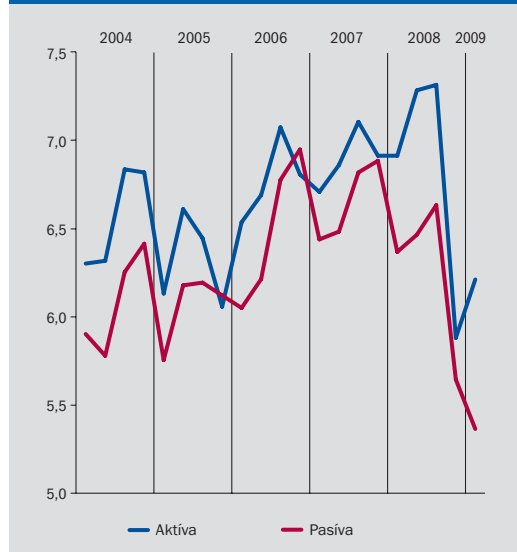
pri predávaní tovaru. Iným vysvetlením je, že v zlých časoch sa množstvo predaného tovaru prudko znižuje, a tým klesá splatná suma peňazí.

Približne jedna tretina všetkých obchodných úverov a preddavkov predstavuje vzťah medzi domácimi a zahraničnými podnikmi. Zdá sa, že v časoch zlepšovania obchodnej bilancie v rokoch 2007 a 2008 bolo zlepšenie čistých obchodných úverov a preddavkov ešte výraznejšie. Možno to interpretovať tak, že v dobrých časoch sa zlepšuje platobná disciplína domácich aj zahraničných firiem. V období recesie však existujú dôkazy na rovnakú rýchlosť poklesu medzi obchodnými úvermi a preddavkami na jednej strane a vývozom a dovozom na strane druhej.

4.2 ČISTÉ PŮŽIČKY POSKYTNUTÉ/PRIJATÉ

Vývoj čistých pôžičiek poskytnutých/prijatých na Slovensku odráža súčasný vývoj bežného

Graf 1 Podiel obchodných úverov a preddavkov nefinančných spoločností na celkových aktívach/pasívach (%)

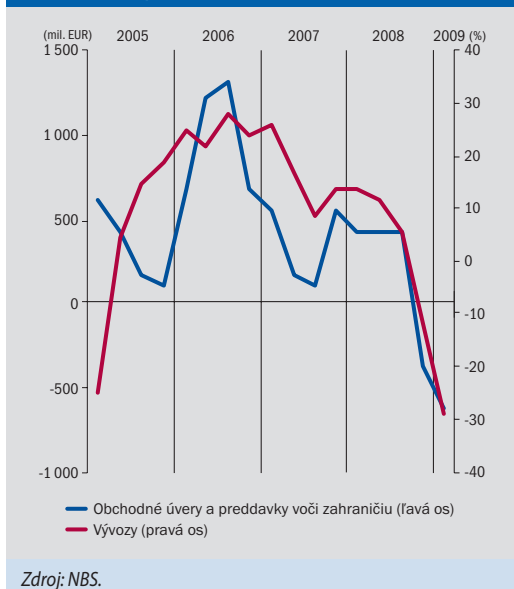
Zdroj: NBS.

Graf 2 Vývoj obchodných úverov a preddavkov nefinančných podnikov (kumulatívny súčet za 4Q) (mil. EUR)

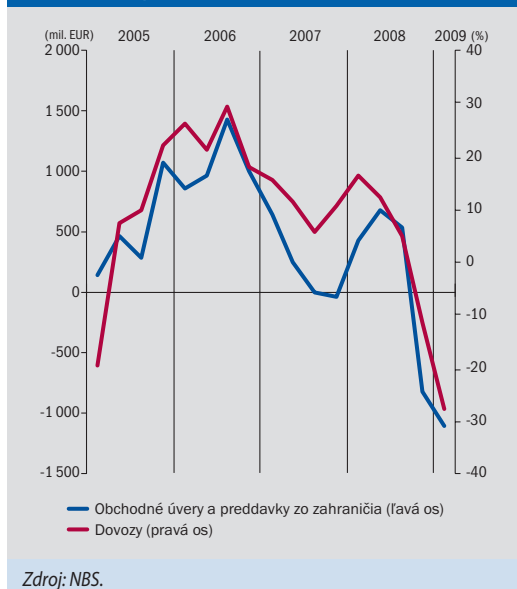

Zdroj: NBS.

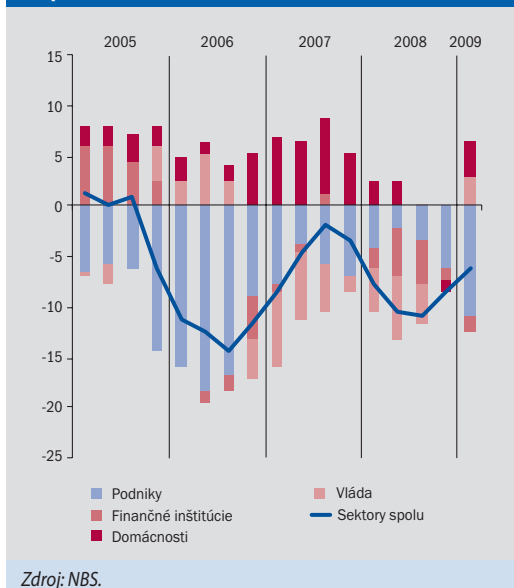
Graf 3 Obchodné úvery a preddavky nefinančných podnikov voči zahraničiu (kumulatívny súčet za 4Q v mil. EUR) v porovnaní s vývozom (medziročná zmena v %)

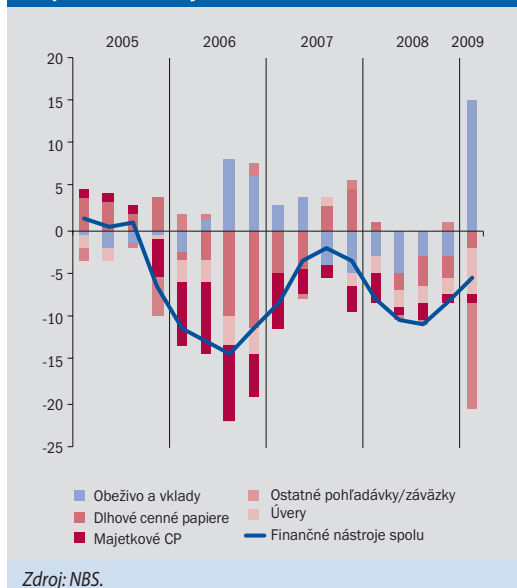
Graf 4 Obchodné úvery a preddavky nefinančných podnikov zo zahraničia (kumulatívny súčet za 4Q v mil. EUR) v porovnaní s dovozom (medziročná zmena v %)

Graf 5 Čisté pôžičky poskytnuté (+)/prijaté (-) podľa sektorov (% z HDP)

Graf 6 Čisté pôžičky poskytnuté (+)/prijaté (-) podľa nástrojov (% z HDP)

a kapitálového účtu. Slovensko dlhodobo znamená záporné príspevky bežného a kapitálového účtu k rastu HDP, čím sa zhoršujú aj čisté pôžičky poskytnuté/prijaté. Ako vidno na nasledujúcom grafe, hlavný príspevok k rastu čistých prijatých pôžičiek pochádza od sektora nefinančných podnikov a sektora verejnej sprá-

vy. Najviac tlmiaci vplyv majú finančné toky domácností.

Pokiaľ ide o štruktúru finančných nástrojov, hlavným prispievateľom k záporným finančným tokom sú majetkové cenné papiere, pôžičky a dlhové cenné papiere. Na konci roka 2008 a na za-

čiatku roka 2009 nastal špecifický vývoj v tom, že množstvo vkladov prudko stúplo a ostatné pasíva prudko klesli. Obidva pohyby súviseli s prijatím spoločnej meny euro, keďže pred prechodom na euro vkladali najmä domácnosti a nefinančné podniky svoje peniaze do bánk a centrálna banka zvyšovala svoje pasíva súvisiace s platobným systémom TARGET.

4.3 INÉ FORMY FINANCOVANIA

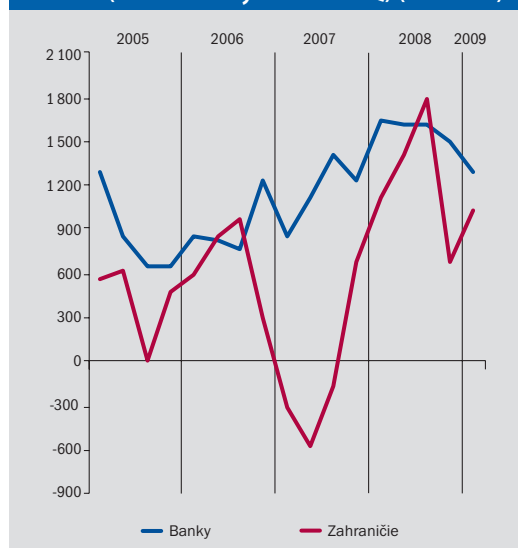
Ak uskutočnime porovnanie medzi možnosťou nefinančných podnikov byť financované obchodnými úvermi a bankovými úvermi, je zrejmé, že na konci roka 2008 na rozdiel od obchodných úverov nenastal žiaden pokles pri úveroch poskytnutých nefinančným podnikom. Pokleslo len tempo ich rastu. Volatilnejší bol vývoj úverov poskytnutých zvyškom sveta. Do 2. štvrťroka 2007 bol trend úverov zo zahraničia v súlade so zahraničnými priamymi investíciami na Slovensku. Odvtedy však množstvo zahraničných investícií začalo klesať, no prílev úverov až do 3. štvrťroka 2008 prudko rástol. Na konci roka 2008 sa kumulované množstvo úverov od zvyšku sveta znížilo.

Jedným z hlavných nástrojov v boji proti dôsledkom finančnej a hospodárskej krízy sú vysoké výdavky vlády. Počas posledných štyroch

štvrtrokov existoval aj na Slovensku trend obnovy vládnych výdavkov, ale jeho rýchlosť nedokazuje podstatný tok finančných prostriedkov od vlády do iných sektorov ekonomiky. Aspoň nie tolko, ako sa očakávalo. Jedným z dôvodov nevýraznej podpory je skutočnosť, že najväčšia emisia vládnych dlhopisov sa uskutočnila až v druhom štvrtroku 2009. Je tiež veľmi ťažké zobrazíť štruktúru vládnej pomoci ekonomike. Podľa dostupných údajov pozostáva najväčšie množstvo vládnych aktív z ostatných pohľadávok, čo znamená, že sa zvýšili vládne pohľadávky v oblasti daní, dividend, sociálnych príspevkov a iných položiek spojených s oneskorením očakávaných platieb. Očakáva sa však, že tieto údaje budú revidované pri zverejnení údajov za 2. štvrtrok 2009 a presná štruktúra vládnych výdavkov bude teda známa v októbri 2009.

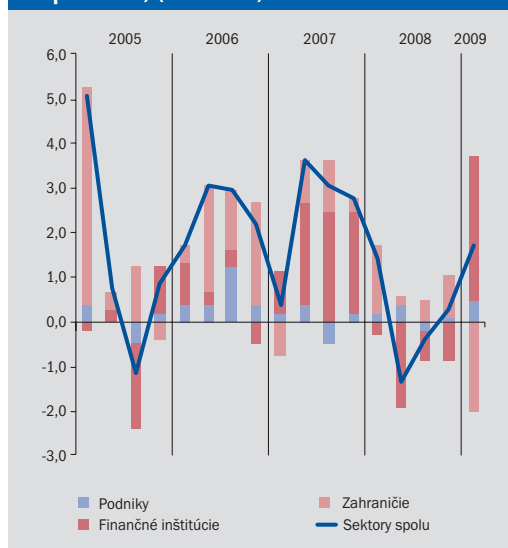
Úvery predstavujú takmer 88 % financovania domácností na Slovensku a väčšinu tvoria dlhodobé úvery a úvery financované bankami. K hlavnému nárastu objemov poskytnutých dlhodobých úverov začalo dochádzať v období dynamického rastu kúpnej sily domácností, rastu cien nehnuteľností a vysokého dopytu po nehnuteľnostiach v rokoch 2007 a 2008. V tomto období sa zvýšilo nielen množstvo dlhodobých úverov od bánk, ale aj (dlhodobých aj krátkodobých) úverov poskytovaných spo-

Graf 7 Financovanie podnikov dlhodobými úvermi (kumulatívny súčet za 4Q) (mil. EUR)

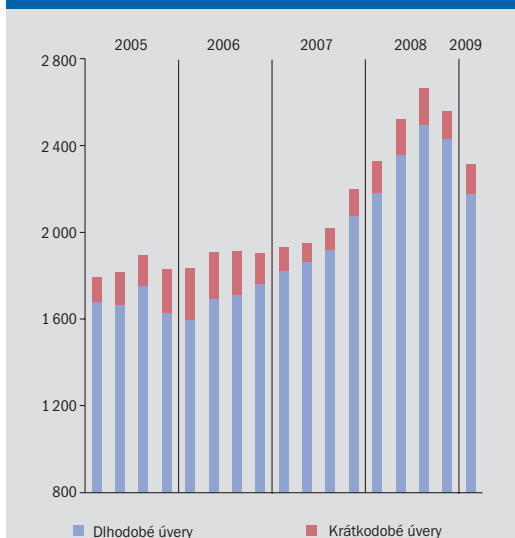

Zdroj: NBS.

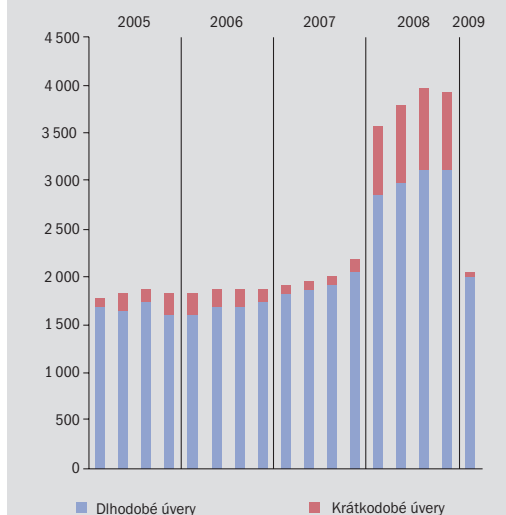
Graf 8 Emisie štátnych dlhopisov (vydanie – splatenie) (% z HDP)

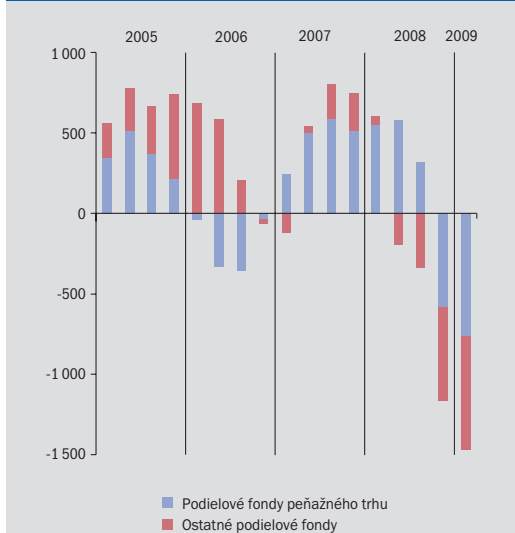
Zdroj: NBS.

Graf 9 Financovanie domácností úvermi od bánk (kumulatívny súčet za 4Q) (mil. EUR)

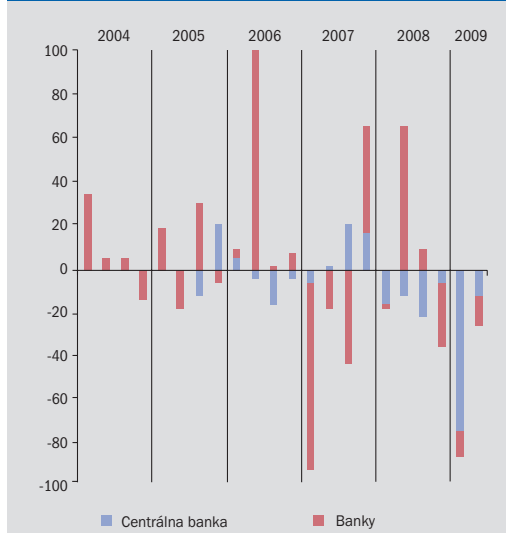
Zdroj: NBS.

Graf 10 Financovanie domácností úvermi od finančných inštitúcií (kumulatívny súčet za 4Q) (mil. EUR)

Zdroj: NBS.

Graf 11 Investície domácností do podielových fondov (mil. EUR)

Zdroj: NBS.

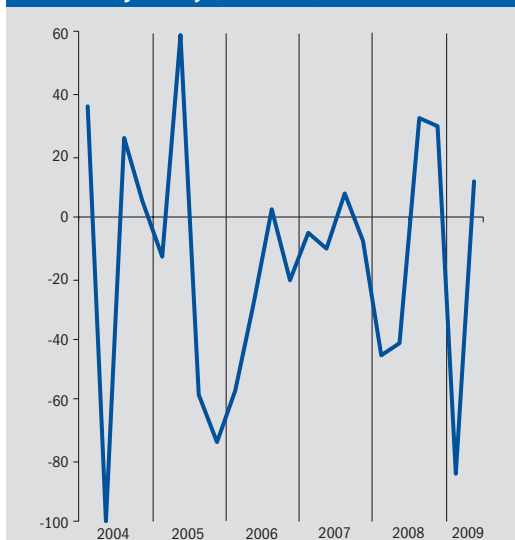
Graf 12 Precenenia finančných derivátov (čistá hodnota) (mil. EUR)

Zdroj: NBS.

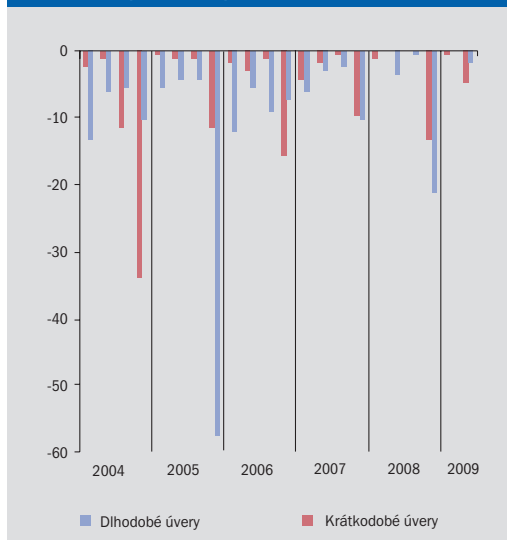
ločnosťami splátkového predaja a lízingovými spoločnosťami, čo je zobrazené na grafe 10. Na začiatku roka 2009 sa tempo rastu tohto druhu úverov vrátilo do obdobia pred rokom 2008. V prípade dlhodobých úverov od bánk sa ich príspevok k rastu začal znižovať v druhej polovici roka 2008 s ďalším očakávaným pokračovacím poklesu v roku 2009.

4.4 INVESTÍCIE DOMÁCNOSTÍ

Jedným z jasných vplyvov krízy na správanie domácností na finančných trhoch na Slovensku bol predaj investícií do podielových fondov peňažného trhu a ostatných podielových fondov. Odlev investícií do ostatných podielových fondov sa začal na začiatku roka 2008, fondy peňažného

**Graf 13 Precenenia dlhopisov v portfóliu
centrálnej banky (mil. EUR)**

Zdroj: NBS.

**Graf 14 Precenenie úverov poskytnutých
bankami (mil. EUR)**

Zdroj: NBS.

trhu zaznamenali ten istý trend od druhej polovice roka 2008, pričom slovenské domácnosti celkovo znížili svoje investície do otvorených podielových fondov na takmer polovicu množstva investovaného do konca roka 2007.

4.5 PRECENENIA

Jednou z informácií, ktorú možno získať z finančných účtov, je aj informácia o precenení finančných nástrojov.

Najkvalitnejšie sú dáta o precenení bánk, pretože tieto dáta hlásia priamo všetky komerčné banky spolu s centrálnou bankou. Pri pohľade na dáta o precenení derivátov, dlhodobých cenných papierov a úverov na konci roka 2008 a na začiatku roka 2009 vidíme, že došlo k veľkým záporným preceneniam najmä derivátov a dlhodobých dlhových cenných papierov centrálnej banky. Komerčné banky na konci roka 2008 zaznamenali veľké odúčtovania a odpisy svojich úverov.

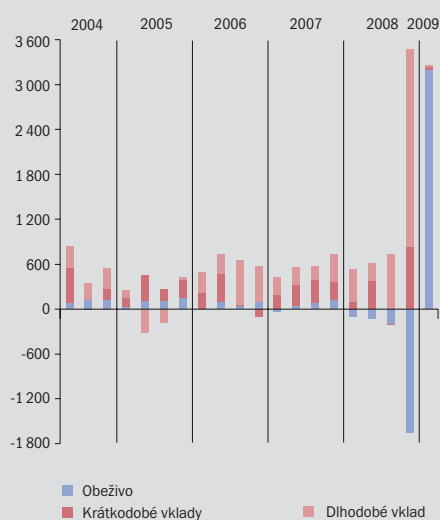

5 PRIJATIE EURA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

1. januára 2009 Slovensko prijalo spoločnú menu euro. Pred prechodom na euro bola situácia na finančných trhoch pomerne hektická. Graf 15 demonštruje, čo sa stalo s obeživom v domácnostiach a s ich vkladmi. Na zabezpečenie hladkej

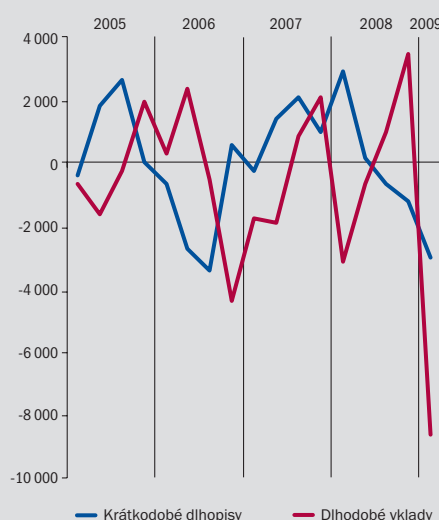
výmeny slovenskej koruny za euro začali domácnosti ukladať všetky svoje disponibilné peniaze v bankách. Následne boli v 1. štvrtroku 2009 novo dané do obehu eurové bankovky a mince v hodnote vyše 3 mld. eur.

Graf 15 Obeživo a vklady domácností (kumulatívny súčet za 4Q) (mil. EUR)

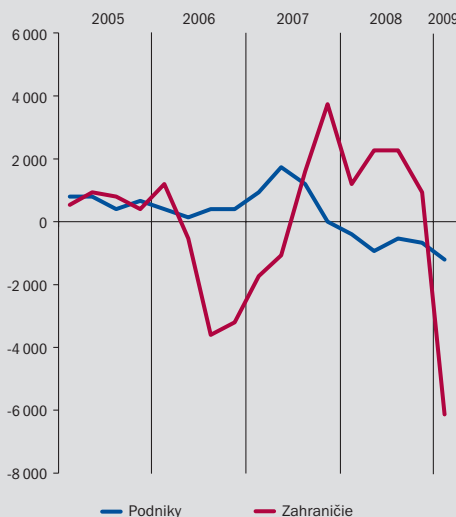
Zdroj: NBS.

Graf 16 Závazky centrálnej banky voči komerčným bankám (kumulatívny súčet za 4Q) (mil. EUR)

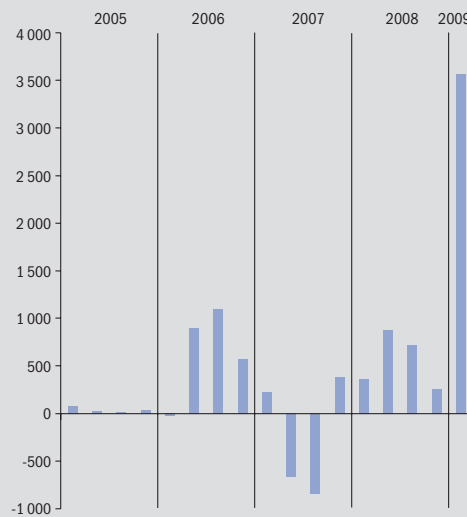
Zdroj: NBS.

Graf 17 Vklady podnikov a zahraničia v bankách (mil. EUR)

Zdroj: NBS.

Graf 18 Dlhodobé vklady bánk v zahraničí (mil. EUR)

Zdroj: NBS.

Počas celého roka 2008 začala centrálna banka proces splácania všetkých krátkodobých dlhových cenných papierov vo vlastníctve komerčných bánk. Okrem krátkodobých dlhových cenných papierov boli hlavným aktívom komerčných bánk u centrálnej banky vklady súvisiace so sterilizáciou ich nadbytočnej likvidity. So zmenou inštitúcie zodpovednej za implementáciu menovej politiky na Slovensku došlo k ukončeniu sterilizácie nadbytočných peňazí, a tým k výberu vkladov bánk v centrálnej banke v celkovej hodnote približne 13 miliárd eur.

Veľkú časť tejto sumy použili banky na vyplatenie vkladov nefinančných podnikov a sub-

jektov zo zvyšku sveta. Nefinančné podniky vybrali svoje peniaze postupne od začiatku roka 2008. V prípade zvyšku sveta došlo v prvom štvrtroku 2009 k jednorazovému odlevu vkladov, ktorý uskutočnili najmä materské bankové inštitúcie so sídlom prevažne v krajinách eurozóny.

Po všetkých uvedených operáciách si komerčné banky ponechali istú sumu disponibilných zdrojov, ktorá bola uložená v zahraničných bankách. Takmer 95 % z nich sa nachádza v Európskej únii, z toho dve tretiny sa nachádzajú v hospodárskej a menovej únii.

6 ZÁVER

Hlavným cieľom tohto príspevku bolo poskytnúť základné informácie o metodológii procesu zostavovania ŠFÚ na Slovensku a ich použitia na analytické účely.

ŠFÚ sú integrálnou súčasťou súvahových účtov a účtov akumulácie v Európskom systéme účtov 95 (ESA 95), ktoré poskytujú informácie o finančných stavoch a transakciách medzi jednotlivými subjektmi národného hospodárstva a medzi domácimi a zahraničnými subjektmi. Finančné stavy predstavujú držby finančných aktív a pasív v určitom okamihu a zaznamenávajú sa na začiatku a konci každého účtovného obdobia. Finančné transakcie predstavujú transakcie zahŕňajúce finančné aktíva a pasíva a obsahujú informácie o reálnom nadobudnutí alebo úbytku finančných aktív a pasív, čiže finančné transakcie nezahŕňajú zmeny vyplývajúce zo zmeny ceny, klasifikácie a štruktúry. Tieto zmeny sú súčasťou ostatných zmien v objeme a ziskov a strát na majetku.

NBS používa pri procese zostavovania ŠFÚ dva druhy zdrojových dát: interné a externé. Interné zdroje zahŕňajú štatistiky zozbierané zo všetkých subjektov činných na finančnom trhu a zo štatistik platobnej bilancie. Externé zdroje zahŕňajú dáta ŠÚ SR a MF SR o nefinančných podnikoch, vláde a domácnostiach a NISD. Hlavnú rolu pri zostavovaní ŠFÚ zohráva časová dostupnosť, kvalita a požadovaná štruktúra zozbieraných dát. Celý proces zostavovania ŠFÚ, prenosu do ECB a prezentácie na webovej stránke NBS trvá približne 120 dní. Na dosiahnutie konvergencie dátumov zverejnenia dát za hrubý domáci produkt (HDP) a ŠFÚ plánuje Národná banka Slovenska skrátiť celý uvedený proces do konca roka 2010 na T+80 dní.

Analýza dát ŠFÚ vykonaná v tejto práci bola zameraná na zmeny vo finančných tokoch súvisiace so svetovou finančnou a hospodárskou krízou a s procesom prijatia eura na Slovensku.

Hlavné výsledky analýzy ukazujú, že v období zhoršujúceho sa hospodárskeho a finančného prostredia nefinančné podniky významne znížili objem obchodných úverov ako dôležitých zdrojov financovania v rámci domácich operácií a zahraničnoobchodných operácií. Aj množstvo poskytnutých úverov ako ďalších možných zdrojov financovania mierne pokleslo, ale v menšej miere ako obchodné úvery. V súvislosti so znížením obratu zahraničného obchodu pokračovali čisté pôžičky poskytnuté/prijaté na Slovensku v klesajúcom trende s miernymi náznakmi oživenia na začiatku roka 2009. Okrem nefinančných podnikov prispeli k tejto situácii aj subjekty sektora verejnej správy zvyšovaním svojho dlhodobého zadĺženia. Pokiaľ ide o domácnosti, objem dlhodobých úverov poskytovaných ako ich hlavný zdroj finančných prostriedkov začal v druhej polovici roka 2008 postupne klesať s očakávaniami, že sa trend v rokoch 2009 a 2010 nezmení. S poklesom možností získania financií od bánk a s cieľom udržať nezmenenú životnú úroveň čo najdlhšie obdobie začali domácnosti v roku 2008 vyberať svoje prostriedky investované do podielových fondov peňažného trhu a ostatných podielových fondov.

Dňa 1. januára 2009 Slovensko prijalo spoločnú menu euro. V rámci príprav na toto prijatie začali domácnosti a podniky ukladať všetky svoje disponibilné finančné prostriedky do bánk, aby bol proces prechodu na novú menu čo najbezproblémovejší. Keď bola v obehu slovenská koruna, zvykli banky sterilizovať obrovské množstvo dostupných zdrojov v centrálnej banke. S očakávanou zmenou systému implementácie menovej politiky však došlo k masívnemu výberu ich vkladov z centrálnej banky a časť z nich bola uložená v zahraničných bankách. Keď domáce banky vybrali peniaze z centrálnej banky, ich materské organizácie následne stiahli finančné prostriedky z dcérskych bánk s cieľom čiastočne pokryť svoje výdavky súvisiace s krízou a tiež s cieľom využiť iné investičné príležitosti.